

IVO PERIĆ, ANTE TRUMBIĆ
NA DALMATINSKOM POLITIČKOM POPRIŠTU

Split, 1984, 168.

Dr Ivo Perić, znanstveni savjetnik Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU u Dubrovniku objavio je u posljednje vrijeme više radova iz dubrovačke i dalmatinske prošlosti 19. i 20. stoljeća (o školstvu, političkom radu i političarima, turizmu, periodici itd.), a nedavno je izašla i njegova knjiga o prvom, dalmatinskom razdoblju bogate političke djelatnosti Ante Trumbića u izdanju Muzeja grada Splita.

Odavno se osjeća potreba za monografskom obradom cjelokupna Trumbićeva rada, koji je, za razliku od svoga suborca Frana Supila, bio poprilično zapostavljen. Doista, o Trumbiću je ponešto pisano, objavljena su i neka njegova pisma, o njemu se govorilo mnogo u okviru radova o Hrvatsko-srpskoj koaliciji, Jugoslavenskom odboru i ujedinjenju 1918, pa i djelatnosti u staroj Jugoslaviji, ali sve je to bilo sporedno i uz nešto drugo, gotovo usputno.

Autor je, izgleda, ispravno procijenio da je obrada cjelokupnog Trumbićeva rada prevelik zahvat za jednoga čovjeka i za jednu monografiju, jer bi zahvatila razdoblje od 1864. do 1938. godine, pa je od tri različite faze (do prvoga svjetskog rata, u razdoblju rata i međuratnom razdoblju) izabrao onu prvu, ali vremenski najdulju, tj. od 1864. do 1914, dakle punih pola stoljeća. U tom periodu se Trumbić školovao, počeo stručno i politički raditi, formirao se kao snažna politička ličnost najprije u dalmatinskim, a zatim se afirmirao i u širim austrougarskim razmjerima. Veoma je blisko surađivao sa Supilom kako u vrijeme dok je Supilo uređivao »Crvenu Hrvatsku«, tako i u godinama dok je Supilo djelovao u Sušaku i Rijeci.

U uvodu pisac ističe da se Trumbićeva politička djelatnost odvijala u tri veoma različita razdoblja, pa u pomanjkanju pravih historiografskih ili politoloških ocjena njegove ličnosti citira Krležu koji ga uspoređuje s kapetanom našega političkog broda koji je potonuo, ali nije izgubio dostojanstvo. Zatim navodi arhive i biblioteke u kojima je istraživao i ističe da su, nažalost, Trumbićeva pisma pisana suvremenincima zauvijek izgubljena.

Nakon toga slijedi pet temeljnih poglavlja s pojedinim cjelinama i odlomcima koji pridonose preglednosti, razložitosti i kronološkom slijedu rada. U prvom poglavlju autor je ocrtao prilike u rodnom Splitu za Trumbićeva djetinjstva i rane mladosti, zatim njegovo školovanje u Splitu, te studentske dane u Zagrebu, Beču i Grazu koji su bili presudni za njegovo političko formi-

ranje. U drugom poglavlju govori o počecima Trumbićeva političkog, odvjetničkog i publicističkog rada, zatim kao tajnika trogirske općine i jednog od organizatora pravaške stranke u Dalmaciji.

U trećem poglavlju obrađen je Trumbić kao prvak Stranke prava u Dalmaciji i njegov utjecaj na raskol u pravaškoj stranci banske Hrvatske, zastupnički rad u Zadru i Beču, pomoć koju je pružio hrvatskim političarima u narodnom pokretu 1903. i začeci politike »novog kursa«. U četvrtom poglavlju opisana je suradnja Trumbićevih pravaša i Čingrijinih narodnjaka, te njihova fuzija u zajedničku Hrvatsku stranku. Zatim slijedi Trumbićev udio u stvaranju, donošenju i provođenju Riječke rezolucije, načelnikovanje u Splitu, sudjelovanje u izborima za Carevinsko vijeće 1907. i povlačenje sa rukovodećih dužnosti iz općine i stranke.

Peto, posljednje poglavlje počinje s pokretanjem »Velebita«, prvog dnevnika u Splitu 1908. i završava Trumbićevim odlaskom u emigraciju 1914. godine. Tu je i nastavak njegova političkog, odvjetničkog i zastupničkog rada, protuaustrijska raspoloženja i istupi, a zatimi prve sankcije protiv njega u vrijeme aneksijske krize, veleizdajničkog procesa i balkanskih ratova, prijetnje hapšenjem i bijeg u Italiju. Na koncu je vrlo kratak zaključni osvrt sa pozitivnostima i negativnostima njegove osobnosti, političkog rada i ocjena: »Zagovarao je smisao i nužnost slavenske uzajamnosti, izjašnjavao se i protiv dualizma i protiv Trojnog saveza. Stalno je isticao potrebu borbe za ujedinjenje Dalmacije s banskom Hrvatskom i borio se za to ujedinjenje« (144).

Trumbić je, a to se vidi dobro iz Perićeve monografije, bio velika i snažna politička ličnost. Isticao se svojim govorništvom, oštrim perom, utjecajem na suvremenike i negacijom postojanja Austro-Ugarske. Ali, i kao političar i kao čovjek, imao je i krupne nedostatke, a na njih autor također ukazuje. Npr. iako je rođen i odrastao u težačkom splitskom predgrađu Lučac, on je čitava života zastupao stajališta protivna rješenju kolonatskih i kmetskih odnosa. Isto tako je imao nepovoljno mišljenje o demokratizaciji političkog života. Do štetnih sukoba s Josipom Smodlakom nije došlo samo zbog objektivnih prilika i političke potrebe, nego i zbog Trumbićeve stalne težnje da zadrži prvenstvo među splitskim političarima. Njegovo samoljublje došlo je do izražaja i u odnosu prema Supilu, osobito oko Riječke rezolucije. Trumbić je pisao o Rezoluciji kojom se ponosio čitava života, ali je tom prilikom zatajio Supilov udio i ime. Na to je M. Čingrija reagirao riječima: »Ne spomenuti Supila dajući prikaz Riječke rezolucije isto je kao kad bi neko pisao istoriju kršćanstva ne spomenuvši Hrista« (157).

Na kraju su opširne bilješke i kazalo osobnih imena.

Dosadašnji rad na području dalmatinske povijesti 19. i 20. stoljeća, poznavanje izvora i temeljito istraživanje omogućili su Periću da izradi sadržajno i zanimljivo znanstveno djelo koje je veoma koristan prilog našoj novijoj političkoj historiografiji. Zbog toga ovu Perićevu knjigu treba uzeti u ruke jer nam donosi mnogo novih spoznaja o Trumbiću, o ljudima, prilikama i odnosima u njegovo vrijeme. Zadatak koji je prihvatio, autor je obavio solidno i treba samo željeti da on ili netko drugi obradi i druge dvije faze u Trumbićevu političkom radu.

Dragutin Pavličević

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 17

Z A G R E B

1984.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 600 din.

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH-VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859,1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođeni su plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SRH pod br. UP-547,2 — 84 — 1984

RADOVI 17

Za izdavača
Prof. dr *Josip Adamček*

Lektor
Ivan Tolj

Korektor
Ivan Tolj

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

ANDRIĆ mr Jasna, Filozofski fakultet, Zagreb
ANTIĆ dr Ljubomir, Centar za istraživanje migracija Krčka 1, Zagreb
ANTOLJAK dr Stjepan, Zajčeva 31, Zagreb
BERTOSA dr Miroslav, Karličeva 12, Pula
BOBAN mr Branka, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
BUDAK mr Neven, Filozofski fakultet, Zagreb
GOLDSTEIN Ivo, Filozofski fakultet, Zagreb
JURIĆ Radomir, Arheološki muzej, Zadar
JURIŠIĆ Ivan, Rakusina 12, Zagreb
LUCIĆ dr Josip, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
MIJATOVIĆ Anđelko, Palmira Togliatija 12, Susedgrad, Zagreb
MIROŠEVIĆ mr Franko, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SHH, Zagreb
OČAK dr Ivan, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr Dragutin, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
POPOVIĆ mr Štefanija, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
RAUKAR dr Tomislav, Filozofski fakultet, Zagreb
STANČIĆ dr Nikša, Filozofski fakultet, Zagreb
STRČIĆ dr Mirjana, Kumičićeva 42, Rijeka
SZABO dr Agneza, Muzej grada Zagreba
VRANJEŠ-SOLJAN mr Božena, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
ZORIĆ Damir, Salopekova 18, Zagreb